

TARİHİ HAFİZA VE İNSANLIK ALEYHİNE SUÇLAR

*Prof. Dr. Hamlet İsaханli,
Hazar Üniversitesi'nin Kurucusu ve
Mütevelli Heyeti Başkanı*

22 Şubat 2012, Çarşamba

*Xocalı faciəsi haqqındaki bu yazı
bir neçə il evvel yazılsa da,
aktuallığını saxladığına görə
onu oxucularımıza təqdim edirik.*

Tek taraflı baxış, etnik və dinî önyargılar tarihin təhrif edilməsinə, siyasətə alet edilməsinə, tarixi mitlərin oluşmasına neden olmaq suretiylə, başkalarının aşağılanması, başkalarına qarşı sorumsuzluğa, millətlər, dinlər və ölkələr arasında gərginliğin artmasına, nifrətə, bəzən savaşa da yol açabilir.

Tarih, toplumsal etki gücünə sahiptir. Tarihi, insan evladı yaratıyor və yazıyor, sonra kendi mitlərinin etkisi altında kalıyor. Tarixi gələneğin yarattığı milli, etnik və ya dinî ideolojiyi kontrol etmək çox zordur.

Her millət tarixte ən geniş bölgəyi kontrol altında tuttuğu dönəmə dayanaraq toprak iddialarında bulunuyor. Ermeni-Türk, Ermeni-Azərbaycan ilişkilerini düşmanlığa dönüştürən də onların tarixi hafızaları və bu çərçevədəki toprak iddialarıdır. Millətlər arasında çatışma rəqabətdən başlayır. Biri digərinin malına, toprağına, kəltürünə, yönetimləinə göz dikiyor və onu kiskanıyor. Her iki tərəf kendisini haklı, qarşı tərəfi həksiz, təhlükəli və saldırgan olaraq görüyor. Korku, hərs və propaqanda rəqibi düşmənə dönüştürüyor, düşmənsə sadəcə olumsuz yanlara sahiptir. Düşmən amansız və bənsəmsizdir, vahşidir. Düşmənsə nifrət! Ona hər türlü dərbə mənəvi həktir. Artık fərtlər değıl, həkəlin tamamı düşmən oluyor. Düşmənsə fikrən saldırı başlayır. Bu, gerçək savaşa hazır olma anlamına gəlir. Düşmənsə açıq və gizli savaşlarda bilgi savaşını qazanmaq için hər yola başvuruluyor, radyo, televizyon, filmlər, gəzətsə və dərğı, internet kullanılıyor.

Azərbaycan topraklarını işğal edən Ermenistan və Dağılık Karabağ bölgəsi Ermeniləri, hər şeyin günahını Azərbaycan'da görüyor: "Azərbaycanlılar Türklərdir, onlar bu topraklara göç etmiş və Ermeni topraklarını işğal etmişlər, onların sayıları artacaq, Ermeniləri asimilə edəcəklər, Dağılık Karabağ gidərək Azərbaycanlaşacaq. Azərbaycan düşmən ölkədir. Düşmənsə düşmən gəbi muamələ etmək gərəkir. Biz nədən və nə kədər kendimizli savunmalıyız? Onların saldırısına son vermək gərəkir. Saldırıda bulunmaq gərəkir. Onların topraklarını almalıyız. Aslında biz işğal etmiyoruz. Tarix şimdi onlara ayt olan toprakların çoğunun bizə ayt olduğunu söylüyor. Biz, sadəcə, daha önce bizim olan toprakları gəri alıyoruz. Diaspora da bizimlədir. Yanı Amerika və Fransa bizdən yana, Rusya'nın da bizə ihtiyacı var. Bu nədənle sürekli olarak ilerlemeliyiz!"

KİN VE NEFRETLE ANCAK AYRIŞMA OLUR

'Nefret, insanları birleştirir' görüşü bir paradokstur. Bu, toplumun hastalığa yakalandığını gösteriyor. Genellikle, insanları sevgi birleştirir, nefret

ise ayırır. Komşuların, rakiplerin düşmana dönüştüğü bir ortamda nefret grup içi dayanışmayı sağlar. Fakat nefret aynı zamanda iki (veya daha fazla) halk arasında duvar da örüyor.

Rasyonalizm ve pozitivism "ilim ve bilim artıkça insanlığın önündeki engeller ortadan kalkacak ve sorunlar çözülecek" diyordu. Victor Hugo, Lev Tolstoy gibi yazarlar 20. yüzyılın mutluluk yüzyılı olacağını tahmin ediyordu. Darwin ve Marx her gelen neslin ve toplumun eskisinden daha mükemmel olacağını iddia ediyorlardı. Fakat "adaletsizlik ortadan kalkmıyor, insan doğasında gelişme yoktur" fikri de kendisine taraftar kazandırmıştı. Nietzsche, Freud, Spengler ve diğer filozof ve psikologların görüşleri irrasyonalitenin gücünden, artan gerginlikten haber veriyordu. 20. yüzyılda iki dünya savaşı, katliam ve soykırımlar yaşandı. Tarihte çok sayıda toplu katliamlar yaşandı. Avrupalılar topraklara ve doğal kaynaklara sahip olmak için Amerika kıtasının milyonlarca (belki de on milyonlarca) yerlilerini katlettiler.

Birinci Dünya Savaşı'nda Balkanlar'da, Anadolu'da, Kafkasya'da, İran ve Ortadoğu'da siviller, Osmanlı Türkleri, Ermeniler, Rumlar, Kürtler, Azerbaycanlılar ve diğerleri toplu katliama maruz kaldılar. Balkanlar, Anadolu ve Kafkasya'daki katliamların gerçek suçluları, Osmanlı'yı parçalamak isteyen ve Osmanlı vatandaşlarını, özellikle Ermenileri silahlı isyana, saldırılara tahrik eden Rusya, İngiltere ve Fransa'ydı. Rus tarihçisi Tarle şöyle yazıyordu: "Jön Türkler, Yunan ve Ermenilerin (ayrıca Bulgar ve Sırp'ların) Osmanlı'yı parçalamak, onun topraklarından koparak Yunanistan'a, Bulgaristan'a, Sırbistan'a ve gelecek 'Büyük Ermenistan'a birleşmek istediklerini zannediyorlardı ve bu fikirde yanılmıyorlardı." (Tarle'nin eserleri, 5. cilt). Kuşkusuz, Osmanlı yönetiminin olayların kontrolünü kaybetmesi de önemli bir etkenli.

Holokost, Yahudilerin (ve birçok diğer millet ve toplulukların) yok edilmesine ve bu yolla "Yahudi sorununun kökten çözümü"ne yönelik sistemli bir devlet politikasıydı. Bu politika, diğer toplu katliam ve soykırımlar gibi toprak veya kaynaklara sahip olmak amacı taşııyordu. Bu, bir ideolojeydi. Yahudiler, Almanlara karşı savaşmamış ya da isyan etmemişlerdi. Ama anti-semitizm güçlüydü, Almanlar "dünyayı yönetme planını gerçekleştirmek isteyen uluslararası Yahudi fikri"nin varlığına inanmışlardı. Adolf Hitler'in Grobe Luge (Büyük Yalan) propaganda tekniğine göre iyi bir büyük yalan uydurmak ve onu iyi süslemek gerekirdi. Düşman karakteri oluştur ve farklı görüşe yaşam şansı tanıma. Sıkça, çok fazla tekrarlarsan İnsanlar İnanacak, bunun "büyük yalan" olmadığını düşünenecekler.

HAFIZA SADECE CEZALANDIRMAK İÇİN DEĞİL

26 Şubat 1992 tarihinde Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesinde yerleşen Hocalı şehrinde insanlık dışı vahim bir facia yaşandı. Çocuk ve kadınlar dâhil siviller Ermenistan askerî güçleri ve onların yönetiminde bulunan Rusya askerî birliği tarafından barbarca katledildi. Bu soykırım nefretin zaferi idi. Hocalı katliamını yapanlar Ermenistan mahkemesi tarafından yargılandı mı? Maalesef, Ermenistan'ın şimdiki Devlet Başkanı Serj Sarkisyan, çok rahatça, "Azerbaycanlılar ilk başta bizi ciddiye almıyor, bizim sanki şaka yaptığımızı, sivillere dokunmayacağımızı düşünüyorlardı. Biz ise sivilleri vurmama stereotipini kırmayı başardık." (Thomas de Waal. Black Garden: Armenia and Azerbaijan Through Peace and War-2004) diyebiliyor. Yani Hocalı soykırımını yapanlar, Azerbaycan halkını korkutmak, Dağlık Karabağ ve çevresindeki yerleşim birimlerinde Azerbaycanlılara karşı etnik temizleme politikası uygulamak ve Azerbaycanlılardan kısas almak için bu katliamı yaptıklarını açıkladılar.

Hafızanın tek işlevi büyük katliam yapanların lanetlenmesini sağlamak değildir. Hafızanın işlevlerinden biri de insanların özelliklerine göre takip edilmesi, fiziksel ve manevi açıdan yok edilmesi tehlikesi konusunda uyarıda bulunmak, devletleri, halkları ve insanları söz konusu tehlikeyle mücadelede birleştirmektir. Kimliğine bakılmaksızın sivillere yönelik saldırı, toplu katliam, soykırım yapılan bir devletin bunu araştırması ve suçluların cezalandırılması için elinden geleni yapması gerekmektedir. Yakın tarihte yaşanmış, tanıkları ve mağdurları bulunan facialar için devlet yetkilileri üzüntülerini dile getirmeli, facianın ideologları ve onu gerçekleştirenler şiddetle kınanmalı, katliamın sorumluları cezalandırılmalıdır. Kanaatimce bu, halkın, devletin medeni adlandırılması için gerekli olan şartlardan biridir. Aksi takdirde facianın sorumlularının Birleşmiş Milletler ve diğer ilgili uluslararası ceza mahkemeleri tarafından yargılanması gerekir. Bu bağlamda Holokost'un Nürnberg mahkemesi, ayrıca Japonya, Ruanda ve eski Yugoslavya'daki suçlara ilişkin kurulan mahkemeler örnek gösterilebilir. Artık geleceği düşünmek, nefretli yok etmek, barışı sağlamak hakkında düşünmemiz gerekir. Eğer düşman sıfatını yeniden rakip sıfatına dönüştürebilsek, savaş isteğini azaltarak huzur içinde yaşamak için çalışmak mümkün olabilir. Bu çok zor, ama imkânsız değil...